

THESIS XII.

¶ Obiectum materiale fidei non crevit per successionem temporum quantum ad substantiam articulorum. Sed quoad explicationem crevit ab initio mundi usque ad Christum eiusque apostolos per quorum ministerium revelatio fuit consummata, et ultimo ac definitive clausa. Unde nihil fide divina catholica credi potest aut poterit unquam, quod vel explicite, vel saltem formaliter implicite in deposito ab apostolis Ecclesiae tradito non contineatur.

§. I.

Per *substantiam articulorum* intelligere solent summa capita sub quibus continentur, et ad quae reducuntur omnia quotquot sunt dogmata in doctrina revelationis comprehensa. Eodem enim sensu substantia alicuius libri dici potest proloquium proponens argumentum de quo liber pertractat, vel etiam tabula titulorum qui singulis eius capitulis praefiguntur ⁽¹⁾. Sic autem intellecta articulorum substantia, liquet quod *explicatio* eius usque ad tempora novi testamenti non debet accipi per modum nudae et simplicis expositionis, consimilis ei quae nunc est, (ad quam scilicet sufficit scientia tam hermeneutica quam theologica sub sola assentia Dei), sed omnino cogitanda est per modum novarum revelationum, quarum aliae aliis addebat, et pro obiecto habebant veritates in primis credibilibus quadantenus quidem praecurrentes, nondum tamen determinate quoad nos. Uno verbo de substantia nunc loquimur, quae ad posteriorem explicationem se habet sicut summaria introductio ad doctrinam secuturam, vel « sicut acceptio discipuli de his quae sibi primo a magistro trahuntur, per quae in anteriora dirigitur ⁽²⁾ ».

⁽¹⁾ « Tractum est nomen *argumenti* ad hoc quod quaelibet brevis *praelibatio* futurae enarrationis dicatur argumentum ». S. Thom. in III, D. 23, Q. 2 a. 1, ad 4.

⁽²⁾ De Verit. Q. 14, a. 1r.

His igitur circa sensum terminorum declaratis, facile ea demonstratur pars assertionis, quae est de substantia doctrinae fidei et successiva eius explicatione usque ad apostolos. Nam substantia doctrinae revelatae dupli constat capite, quod est Deus finis supernaturalis, tum providentia de mediis in hunc finem conductivis, ut saepe iam dictum in superioribus. Sed utrumque horum fuit semper ab initio propositum populo fidelium, iuxta illud Heb. XI-6, ubi Apostolus de fide antiquorum loquens incipiendo ab Abel iusto : *Sine fide, inquit, impossibile est placere Deo; credere enim oportet accidentem ad Deum quia est, et inquietibus se remunerato sit.* Insuper, quod de his duobus generalibus articulis facta sit per temporum decursum successiva explicatione usque ad revelationem Evangelii, pari certitudine habetur. De primo quidem, hoc est de ipso esse divino, ut patet in revelatione mysterii Trinitatis ⁽¹⁾. De altero autem, seu de supernaturali providentia, ut patet in revelatione mysteriorum incarnationis, redemptionis, constitutionis Ecclesiae, aliorumque affinium, quae tanto distinctius a patribus antiquis cognoscebantur quanto Christo erant propinquiores ⁽²⁾. Quocirca Apostolus, Heb. I-1 : *Multifariam multisque modis olim Deus loquens patribus in prophetis, novissime diebus istis locutus est nobis in Filio.* Ubi notanda perfecta oppositio quae est inter duo propositionis membra. Locutioni enim factae patribus in prophetis, contraponitur locutio facta nobis in Filio. Illa olim fiebat, seu a diebus antiquis ; haec diebus istis est allata, seu hoc ipso in tempore. Denique de illa dicitur : *multifariam multisque modis*, id est multipartite per longam saeculorum seriem, perque multiplices locutionis modos ; de hac vero dicitur : *novissime*, id est ultimo ac definitive, iuxta vim vocis graecae ἐπ' ἐσχάτου. Quae omnia inculcant incrementum revelationis usque ad tempus novi testamenti, quod est tempus plenitudinis, utpote tempus Christi per quem facta est ultima gratiae consummatio. Unde Gregorius Magnus, Hom. in Ezech. 1. 2, hom. 4, n. 12 : « Secundum incrementa temporum crevit

⁽¹⁾ Cf. de Deo trino, thes. 16.

⁽²⁾ S. Thomas, hic art. 7 ad 1um.

de re participat, simul supra umbram et infra rem exsistens, in ecclesia novi testamenti. Vetus ergo testamentum vestibulum fuit et praeparatio ecclesiae christiana. Ecclesia christiana vestibulum est et praeparatio gloriae. Ipsa denique gloria, omnium finis et consummatio, ita ut a primo ad ultimum, nullus relinquatur locus oeconomiae mediae inter eam quae nunc est, et vitam venturi saeculi, sed sola expectanda sit beata spes cum adventu gloriae magni Dei et Salvatoris nostri Iesu Christi. — Denique quid plura? cum ipse Christus terminum oeconomiae evangelicae diserte assignet finem temporum, dicens: *Praedicitur hoc evangelium in toto orbe, et tunc veniet consummatio, ac rursus: Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem saeculi.* Non ergo remanet, et ne specie quidem tenus dubitandi locus. At forte in hac ipsa praesenti oeconomia quae in finem usque semper est duratura, fidei depositum novis revelationibus poterit accrescere, sicut continuis additamentis accrescebat olim sub uno eodemque Mosaicae legis testamento?

Dicendum autem, depositum fidei fuisse in apostolis definitive clausum ac sigillatum, nullamque post apostolos ipsos fore catholicam revelationem, sive ad novarum veritatum traditionem, sive ad iteratam declarationem earum quae iam divinitus traditae sunt. Haec est perpetua et constans Ecclesiae traditio et fides, manifestis quoque Scripturarum testimoniosis consentanea. Certe continetur haec veritas in supracitato textu Heb. I-1, ubi oppositio fit inter locutionem successivam ac multipartitam veteris testamenti in prophetis, et locutionem definitivam atque ultimatas in Filio. Quae tamen locutio in Filio non est coactanda ad ea solum quae Filius in humanis degens nobis edixit, sed omnino extendenda ad omnia quae tradidit sive per semetipsum dum in carne cum apostolis conversabatur, sive per Spiritum Sanctum quem eisdem apostolis se missurum ad complendam revelationem, Ioan. XVI, 12-14, disertis verbis promiserat. ⁽¹⁾ Caeterum apostoli ubique exhibentur ut totius verbi

⁽¹⁾ Verba illa: *Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo, cum autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem,* intelliguntur dicta ad apostolos personaliter sumptos, secundum speciale

revelati promulgatores, quibus scilicet adsuturus esset Spiritus Sanctus suggestus omnia et docens omnem veritatem, Ioan. XIV-26. Successores vero apostolorum nihil aliud sunt quam testes et doctores eorum quae ab apostolis acceperunt, usque ad consummationem saeculorum. *Tu autem, inquit Paulus, iam propinquante sua passione, 2 Tim. III-10, assecutus es meam doctrinam. Permane in iis quae didicisti et credita sunt tibi, sciens a quo didiceris.* Et supra, I-13: *Formam habe sanorum verborum quae a me audisti in fide. Bonum depositum custodi per Spiritum Sanctum qui habitat in nobis.* Unde iubentur fideles non admittere ullam fidem extra illam quae de apostolico deposito est. Iubentur observare eos qui faciunt dissensiones et offendicula praeter doctrinam quam semel didicerunt, et declinare ab eis, Rom. XV-12. Iubentur ambulare in Christo, confirmati in fide sicut et didicerunt, Coloss. II-7. Et universim loquendo, monentur omnes supercertari semel traditae sanctis fidei, id est certare ac depugnare pro fide semel Ecclesiae tradita. Ita S. Iudas in sua epistola vers. 3, ubi subindicat, fidei nihil addi posse, quia nimur tota semel tradita sit ab apostolis, instar depositi quod ita servandum datur, ut nec addi quidquam ei, nec auferri debeat. Quare, nec ullae revelationes quae fidei catholicae addant aliquid post apostolorum tempora expectandae sunt aut recipiendae, sed semel tradita, ea tantum tenenda atque explicanda ⁽¹⁾. Quapropter Concilium Tridentinum Sess. 4 in decreto de canonicis Scripturis, Evangelium Christi proponit tamquam fontem omnis salutaris veritatis et morum disciplinae, tum deinde subiungit, « hanc veritatem et « disciplinam contineri in libris scriptis et sine scripto traditionibus, quae ipsius Christi ore ab apostolis acceptae, aut ab

illud apostolatus charisma quod fuit exclusive proprium iis quos immediate elegit et misit Christus. Nam certe, qui non poterant portare modo, non erant nisi illi personaliter homines, adhuc infirmi et carnales, qui nunc cum Christo conversabantur. Et illi iidem sunt, quos venturus Spiritus veritatis docebit omnem veritatem quae erat Ecclesiae revelanda pro praesenti stadio viae et fidei.

⁽¹⁾ Ita fere Estius in Comm. — Mazzella de Virt. n. 511 — Franzelin de Tradit. Thes. 22.

« ipsis apostolis, Spiritu Sancto dictante, quasi per manus traditae, ad nos usque pervenerunt ». Et sess. 6 in fine prooemii dicit se non aliud intendere quam « exponere omnibus Christi fidelibus veram sanamque doctrinam ipsius iustificationis, quam « Sol iustitiae Christus Iesus, fidei nostrae auctor et consummator docuit, apostoli tradiderunt, et catholica Ecclesia, Sp*iritu* Sancto suggerente, perpetuo retinuit ». Denique Concilium Vaticanum, Sess. 4, cap. 4 ait: « Neque enim Petri successorum Spiritus Sanctus promissus est, ut eo revelante novam doctrinam patefacerent, sed ut eo assistente, traditam per apostolos revelationem seu fidei depositum sancte custodirent et fideliter exponerent ». Vere ergo per organum apostolorum consummata fuit, et ultimo ac definitive clausa catholica revelatione (¹).

Ex hac autem veritate notabilis consequentia fluit: nihil scilicet ad ipsum fidei divinae catholicae obiectum pertinere posse, nisi explicite vel saltem formaliter implicite contentum in apostolico deposito Ecclesiae concredito. Et huc spectat ultima praesentis propositionis assertio.

§ 3.

Hic nonnullae sunt notiones praemittendae. Explicite revelatum dicitur illud quod expressis vel aequipollentibus verbis in aliqua sacrae scripturae vel traditionis propositione significatum invenitur (²). Implicite autem, quod non expressis verbis, sed tamen quadam ratione in ea continetur.

(¹) De his vide si lubet, tractatum de Ecclesia, Thes. 26 § 1.

(²) Hic notandum occurrit, non esse confundendum id quod expressis verbis in propositione aliqua significatur, cum eo quod prima fronte ex sola lectione vel auditione propositionis percipitur. Potest enim esse quod verborum sensus nonnisi ex studiosissima inquisitione innotescat, et ideo multae sunt veritates explicite revelatae quae tales non apparent, nisi multis adhibitis argumentis; iis porro argumentis dico, quibus solum ostenditur qualis sit in determinato contextu secundum hermeneuticae regulas, suppositio, potestas, et connexio terminorum.

Porro aliquid potest implicite contineri in explicite revelato, uno ex tribus sequentibus modis. — Primo *generaliter implicite*, sicut determinatum in indeterminato. Et hoc modo posteriores revelationes per successionem temporum antiquis patribus factae continebantur in primis credibilibus de quibus supra dictum est § 1. — Secundo *virtualiter implicite*, sicut consequentia continetur in principio. Et hoc modo omnes conclusiones theologicae continentur in fidei articulis. — Tertio *formaliter implicite*, sicut partes continentur in toto, puta particularia in universali, vel rationes definitionis in definito. Et hoc modo in ista propositione: Christus est homo, continetur ista: Christus est habens corpus et animam intellectivam. Item in hac propositione: Omnis homo naturali via conceptus, secluso singulari privilegio B. Virginis concessu, contrahit originale peccatum, continetur ista: Titius vel Socrates fuit conceptus in peccato. Item in hac: Omne legitimum Concilium habet assistantiam Spiritus Sancti ad definendum infallibiliter res fidei, continetur ista: concilium Tridentinum vel Vaticanum infallibiles edidit fidei definitiones. Item in hac: Omnis qui legitime eligitur in Petri successorem est vicarius Christi cum primatu iurisdictionis in universam Ecclesiam, continetur ista: Pius X est Christi vicarius, plenitudinem potestatis habens supra omnes fideles tam distributive quam collective sumptos (¹).

(¹) Circa predictas propositiones particulares nota bene quid sit revelatum et quid non, vi revelationis propositionum universalium. Certe non est revelatum quod Titius vel Socrates sit conceptus naturali via, sed scitur aliunde certissime, et hoc quidem praesupposito, iam revelatum est quoad nos, quod Titio vel Socrati convenit hoc praedicatum: conceptus in peccato. Similiter non est revelatum quod Concilium Tridentinum fuit legitimum, aut quod Pius X fuit legitime electus, sed his iterum praesumptis ut aliunde certissimis, eo ipso formaliter revelatum est quoad nos, quod Concilio Tridentino competit ratio regulae fidei, et Pio X ratio capitis ecclesiae. Utrumque ergo *fide divina* creditur, non tamen praesuppositum legitimae celebrationis vel legitimae electionis. In hoc enim non plus est quam factum dogmaticum pertinentis ad ordinem eorum quae, si creduntur, nonnisi *fide ecclesiastica* credi possunt, ut dicetur in sequentibus. — De his confer tractatum de Ecclesia, Thes. 28 in praeonotando.

Quibus ut par est praemissis, patet in primis quod quidquid revelatum est tantum *generaliter implicite*, non potest esse in sua propria ac determinata ratione materiale fidei divinae obiectum, quia adhuc non est ullo modo secundum se a Deo revelatum. Et re quidem vera, satis superque evidenter constat quod non potuissest determinate credi mysterium Trinitatis vel Incarnationis in vi solius revelationis generalium articulorum, *quia est et inquirentibus se remunerator sit*, sed requirebantur novae revelationes, prout expresse notatum est in prima propositionis parte.

De iis vero quae in explicite revelato continentur *virtualiter implicite*, non est profecto eadem ratio. Adhuc tamen cum communi theologorum dicendum quod res eiusmodi in ipso fidei divinae obiecto nequaquam comprehenduntur, quia fides resolvitur in solam auctoritatem sive attestantis, ita scilicet ut nulli alii rationi innitatur nisi huic, quia ipse dixit. Atqui illud quod virtualiter tantum continetur in explicite revelato, non est a Deo dictum, sed solum connectitur logice cum iis quae dixit Deus. Et simile est in definitionibus Conciliorum. Quaecumque enim ex eis ratiocinio colliguntur, (ratiocinio autem dico edcente conclusiones ex praemissis, et non tantum manifestante quaenam sit significatio propositionum), minime censentur definita. Haud aliter igitur sentiendum est in praesenti, quia omnimoda rationis paritas est.

Restat itaque id quod in explicite revelato contineri dicitur *formaliter implicite*. Et de hoc minime dubitandum quin ad materiale fidei obiectum pertineat. Quicumque enim sciens et prudens vocibus utitur, id omne intendit dicere et reipsa dicit, quod est formaliter comprehensum in significatione verborum quae adhibet. Nunc autem quidquid formaliter implicite in aliqua propositione continetur, ipsorum terminorum significatione clauditur, ut observat Nazianzenus Orat. theolog. 5, n. 24: « Si te, « inquit, bis quinque aut bis septem dicente, decem aut quatuor- « decim colligerem, aut ex eo quod animal ratione praeditum et « mortale dices, hominem esse concluderem, an tibi nugari vi- « derer? Nequaquam profecto, cum tua dicerem ». Quia igitur omnia quaecumque a Deo revelata sunt, per apostolos ad nos

usque descenderunt, concludere oportet quod in ipso fidei catholicae obiecto ea omnia et sola sunt comprehensa, quae sive explicite sive formaliter implicite inveniuntur in apostolico illo deposito de quo Paulus dicit Timotheo, universalis Ecclesiae personam gerenti: « O Timothee, depositum custodi, devi- « tans profanas vocum novitates, et oppositiones falsi nominis « scientiae ».

At obiecties primo; *Multa sunt fidei dogmata quae ex revelationis fontibus per ratiocinium deducuntur. Ergo ea etiam quae continentur in revelatis sicut consequentiae in principiis, ad materiale fidei obiectum pertinere dicenda sunt.*

Respondeo: *Dist. antec.* Per ratiocinium quo demonstratur quae sit in revelatis propositionibus vis ac significatio terminorum, et quousque se extendat eorum comprehensio, *conc.* Per ratiocinium quo ostenditur connexio unius veritatis cum alia, et una eruitur ex altera, *neg.* Veritas enim quae ex revelata eruitur, non plus esse potest quam conclusio theologica; cui nimur non assentimur propter divinam auctoritatem, sed propter perspectum evidentemque nexum quem habet cum eo quod fide credimus, vel etiam propter auctoritatem Ecclesiae hunc nexus attestantis. Ne tamen novam hic patiaris difficultatem, attende dicenda in sequenti solutione.

Dices igitur secundo: *Plura item sunt ab infallibili Ecclesiae magisterio definita, in quibus ipsam Ecclesiam audire, non facendo solum, sed et interius obsequendo iubemur, quae tamen nullo modo formaliter contenta dici possunt in deposito ab apostolis tradito, ut patet de censuris propositionum infra notam haereseos, vel de certis factis dogmaticis, quale fuit ex. gr. sensus obiectivus libri Iansenii, et alia eiusmodi. Sed omnia quae sunt ab Ecclesia definita, ad fidem divinam pertinent. Ergo ad materiale obiectum fidei divinae pertinere etiam potest id quod nec explicite nec formaliter implicite in apostolico deposito continetur.*

Respondeo, nonnullos theologos coelum terramque movere, ut persuadeant atque demonstrent quod omnis veritas ab Ecclesia definita, ipso definitionis facto incipit ex tunc contineri formaliter implicite in deposito divinae revelationis, idque in vi gene-

ralis promissionis assistentiae divinae, quae sine dubio pertinet ad revelationem traditam per apostolos. Ipsi ergo in argumento mox facto concedunt minorem, et maiorem negant pro quanto asserit definitionibus Ecclesiae subesse quaedam quae in apostolico deposito formaliter implicite contenta nequaquam dici possunt. Sed revera, haec sententia tot et tantis difficultatibus obruitur, ut locus sit dicto poetae: Quodcumque ostendis mihi sic, incredulus odi (¹). Insuper videtur haec sententia hahere contra se ea quae in variis documentis ecclesiasticis vel diserte traduntur, vel saltem satis aperte supponuntur. Sic Clemens XI in Constitutione *Vineam Domini* de silentio obsequioso quoad factum dogmaticum, asserit quidem strictam obligationem qua damnatus in quinque propositionibus sensus libri Iansenii ab omnibus Christi fidelibus, non ore solum, sed et corde recipi ac damnari debeat; nusquam vero insinuat, fide divina credendum esse quod quinque praefatae propositiones in eodem libro, sensu ab auctore intento, continerentur. Denique, eos qui secus senserint, tenuerint, vel praedicaverint, declarat esse transgressores apostolicarum constitutionum, et singulis earum censuris ac poenis subiacere, haereticos vero ex hoc capite eos minime denuntiat. Sic etiam, cum in Concilio Vaticano, in fine sessionis tertiae dicitur: « Quoniam vero satis non est haereticam pravitatem « devitare, nisi ii quoque errores diligenter fugiantur qui ad « illam plus minusve accedunt, omnes officii monemus servandi « etiam constitutiones et decreta quibus pravae eiusmodi op- « niones ab hac Sancta Sede proscriptae et prohibitae sunt »: indubium sane est nos in primis ac potissimum remitti ad certas decretorias definitiones ubi proponuntur quaedam ut firmissime tenenda, non tamen tanquam fidei divinae dogmata, quibus scilicet reiectis, haeretica pravitas incurritur. — Unde tandem si- gnanter dictum est in eodem Vaticano concilio, cap. 3 de fide: « Porro fide divina et catholica ea omnia credenda sunt, quae « in verbo Dei scripto vel tradito continentur, et ab Ecclesia

(¹) De his vide tractatum de Ecclesia, Thes. 18 § 2, praesertim in resp. ad rum.

« tamquam divinitus revelata credenda proponuntur ». Quo quidem apposito satis aperte insinuatur, alia etiam proponi ab Ecclesia, quae utpote divinitus in se non revelata, fide divina credenda non sunt, sed solum fide ecclesiastica (¹). Non enim restringitur infallibilis Ecclesiae auctoritas ad proponendum id quod revealavit Deus, sed extenditur etiam ad definiendum quidquid requiritur ad hoc ut revelationis depositum integrum custodiatur, et ipsa divina fides suis quasi propugnaculis in populo fidelium munita, omni ex parte incolumis et secura permaneat.

Proinde ad argumentum aliter respondendum censeo, conce-
dendo scilicet maiorem, et distinguendo minorem. Omne quod
est ab Ecclesia definitum pertinet ad fidem divinam, vel ut pro-
prium fidei divinae objectum, vel ut habens quamdam cum eo
connexionem, *conc.* Ut objectum ipsum cui assensu fidei divinae
assentire oportet, *subdist.* Quando definitio est tanquam de re
divinitus revelata, iuxta criteria certissima alibi exposita, *conc.*
Alio modo, *neg.* Unde omnino rejicitur consequentia.

Sed haec maiorem lucem accipient ex quibusdam decla-
randis in propositione sequenti quae de auctoritate ecclesiastica
est, et respondeat ultimo huius Quaestionis articulo, ubi quaerit
S. Thomas: « Utrum ad Summum Pontificem pertineat fidei
« symbolum ordinare ».

(¹) De notis quibus internosci queant ea quae sunt de ipso fidei
divinae objecto iudicia, vide de Eccl. Thes. 18 § 1.

« scientia spiritualium patrum. Plus namque Moyses quam Abraham, plus prophetae quam Moyses, plus apostoli quam prophetae in omnipotentis Dei scientia eruditи sunt ».

Rem breviter et nervose complexus est S. Thomas art. 7 huius quaestio[n]is dicens: « Ita se habent in doctrina fidei articuli « fidei (¹), sicut principia per se nota in doctrina quae per rationem naturalem habetur. In quibus principiis ordo invenitur, « ut quaedam in aliis implicite contineantur, sicut omnia principia reducuntur ad hoc sicut ad primum: impossibile est simul affirmare et negare. Et similiter omnes articuli implicite continentur in aliquibus primis credibilibus, scilicet ut credatur Deus esse, et providentiam habere circa hominum salutem, (Heb. XI-6). In esse enim divino includuntur omnia quae credimus in Deo aeternaliter existere, in quibus nostra beatitudo consistit. In fide autem providentiae includuntur omnia quae temporaliter a Deo dispensantur ad hominum salutem, quae sunt via ad beatitudinem. Et per hunc etiam modum, aliorum subsequentium articulorum quidam in aliis continentur, sicut in fide redēptionis humanae implicite continentur et incarnationis Christi, et eius passio, et omnia huiusmodi. Sic ergo dicendum est quod quantum ad substantiam articulorum fidei non est factum eorum augmentum per temporum successionem, quia quaecumque posteriores crediderunt, continebantur in fide praecedentium patrum, licet implicite. Sed quantum ad explicationem crevit numerus articulorum, quia quaedam explicite cognita sunt a posterioribus, quae a prioribus non cognoscabantur explicite. Unde Dominus Moysi dicit Exod. VI-2: « Ego Dominus qui apparui Abraham et Isaac et Jacob, et nomen meum Adonai non indicavi eis. Et David dicit Psalm. CXVIII-100:

(¹) Nota quod nomen *articuli* ex graeco videtur esse derivatum, et significat quamdam coaptationem aliquarum partium distinctarum, sicut particulae corporis sibi invicem coaptatae dicuntur membrorum articuli sive articulationes. Similiter ergo credibilia fidei christianaе dicuntur per articulos distingui, secundum quod in quasdam partes dividuntur, habentes aliquam coaptationem ad invicem. Vide S. Thomam a. 6. huius quaestio[n]is.

« Super senes intellexi. Et Apostolus dicit Eph. III-5: *In aliis generationibus non est agnitus filii hominum, sicut nunc revelatum est sanctis apostolis eius et prophetis in Spiritu* ».

At nunc, quomodo in apostolis clausum ac veluti sigillatum sit catholicae revelationis depositum, paulo distinctius declarandum est.

§ 2.

In primis nulla post apostolos fuit aut futura est revelatio ad introducendam novam religionis oeconomiam quae legi evangelicae aliquando succederet, sicut successit ipsa lex evangelica abrogatae legi tum Mosaicae tum patriarchali. Huc spectant primo testimonia in quibus tempus oeconomiae christianaе dicitur tempus plenitudinis, Gal. IV-4, et Eph. I-10. Tempora enim in Scriptura distinguuntur secundum varios status hominum viatorum in ordine ad finem ultimum, et ideo tempus plenitudinis nihil aliud designare potest praeter ultimum et definitivum statum Ecclesiae super terram peregrinantis, in quo non relinquitur aliquid quod per aliam perfectiorem legem sit ulterius implementum. Et hoc ipsum adhuc evidentius adstruit Apostolus Heb. XII-27, ubi sumpto argumento ex Aggæo propheta, oeconomiam christianam regnum vocat immobile, quod nullam aliam expectat consummationem nisi illam futurae gloriae in Ecclesia triumphante: *Cuius vox movit terram tunc*, (in promulgatione legis antiquae), *nunc autem repromittit* (Agg. II-7) dicens: *Adhuc semel et ego movebo non solum terram, sed et coelum. Quod autem adhuc semel* » dicit, declarat mobilium translationem, ut maneant ea quae sunt immobilia. *Itaque regnum immobile suscipientes, habemus gratiam.* — Ad idem pertinet pulcherrima illa pericope eiusdem epistolæ ad Hebreos X-1: *Umbram enim habens Lex futurorum bonorum, non ipsam imaginem rerum*, ex qua efficitur relationem esse veteris testamenti ad novum, et novi ad gloriam caelestem, tamquam umbrae ad imaginem, et imaginis ad res ipsas. Umbra seu vacua figura in lege veteri secundum se; res seu solida realitas in gloria caelesti, remotis omnibus involucris quibus nunc tegitur; imago demum quae tam de umbra quam